

TÜRKİYE'DEKİ PROTESTAN CEMAATI'NİN İBADET YERİ SORUNU

HAZIRLAYAN

*Türkiye Protestan Kiliseler Birliği
Hukuk Kurulu*

Kasım 2008

TÜRKİYE PROTESTAN KİLİSELER BİRLİĞİ

<http://turkiyeprotestankiliseleri.org>

tekhukuk@gmail.com

TÜRKİYE'DEKİ PROTESTAN CEMAATI'NİN İBADET YERİ SORUNU

İÇİNDEKİLER

	<i>Sayfa</i>
ÖZET VE ÖNERİLER	1
GİRİŞ	2
HUKUKİ DURUM	2
SOMUT ÖRNEKLER	5
SONUÇ	6

*****

ÖZET VE ÖNERİLER

Elinizdeki rapor Türkiye'deki Protestan Cemaati'nin yaşadığı ibadet yeri sorunlarını incelemek, konu ile ilgili birinci elden sağlıklı ve güvenilir veriler sunmak ve çözüm konusunda önerilerde bulunmak için hazırlanmıştır.

Bu gün sayıları 3.000 ile 3.500'ü bulan Türk Protestanlar, ibadet özgürlüklerinin önemli bir parçası olan ibadet yeri konusunda büyük sorunlar yaşamaktadır.

2003 yılında Avrupa Birliği 6. uyum paketi çerçevesinde 3194 sayılı İmar Kanunun'da yapılan değişikliklerde, 'cami' kelimesi yerine kullanılan 'ibadethane' sözcüğü ile gayrimüslim vatandaşlarımızın ibadet yeri ihtiyaçlarının karşılanabilmesi hedeflenmiştir. Ancak, Türk Protestan Cemaati'nin ibadet yeri edinmedeki olumsuz tecrübeleri, bu olumlu yasal gelişmelerin yorum ve uygulanmasında Protestan Cemaati'nin ciddi engeller ve hak ihlalleri ile karşılaşmasını ve yasal haklarını kullanamamasını ortaya sermektedir.

Türkiye Protestan Kiliseleri olarak sorunun çözümü konusunda önerilerimiz şunlardır:

- Gayrimüslim olan Türk vatandaşlarının hakları yerel makamlara etkin bir şekilde iletilmeli, kamu personeline bu yönde eğitim verilmelidir.
- İbadet yerleri mevzuatı hafifletilmeli, özellikle de 2.500 m² alan şartı kaldırılmalıdır.
- Küçük ibadet yerlerinin kurulabilmesinin önü açılmalıdır.
- Belediyelerin ibadet yeri tahsisinde daha tarafsız olmaları sağlanmalıdır.
- Belediyelerin ve Kültür Bakanlığı'nın envanterinde bulunan, atıl veya ibadet amacı dışında kullanılan tarihi kilise binaları Hristiyan toplulukların kullanımına açılmalıdır
- Mülki Amirin izin kriterleri net, yasal herkes tarafından bilinen ve öngörülebilir bir şekilde şeffaf hale getirilmelidir.

Giriş

Kilise kavramının kelime kökeni Grekçe “ekklesia”dan gelmektedir. Mekandan bağımsız olarak topluluk (cemaat)-toplantı anlamına gelmektedir. Grekçeden Türkçeye “kilise” olarak geçmiştir. Ancak ülkemizde kilise denildiğinde tarihi, çan kulesi olan bir bina kastedilmekte veya anlaşılmaktadır.

Ülkemizde Protestan Cemaati'nin tarihi çok eskilere dayanmamaktadır. Yakın tarihe baktığımızda, 1970'lerde sayıları oldukça az olan Protestanlar bir ibadet yeri sorunu yaşamamaktaydılar. İbadetlerini daha çok evlerinde yerine getirmekteydiler. Ancak cemaatin büyüme sürecine girdiği 1980'li yıllardan itibaren bir ibadet yeri sorunu gündeme gelmeye başlamıştır. Protestan Cemaati, Osmanlı döneminden kalma tarihi kilise binalarına da sahip değildi. Bundan dolayı Protestanlar öncelikle bu sorunu kendi evlerinde toplanarak veya işyeri, depo, ev vb. kiralayıp/satın alarak çözmeye çalışmıştır. Bu durum Protestan cemaatin ihtiyaçlarına tam olarak cevap verememenin yanı sıra yasal ve sosyal olarak farklı sorunları da beraberinde getirmiştir.

Hukuki Durum

Türkiye Cumhuriyeti, Lozan Antlaşması'nda belirtilmese de dini azınlıkları Rum, Ermeni ve Yahudi olarak tanımlamıştır. Bunlar dışında kalan dini grupların hukuki bir statüsü bulunmamaktadır. Ancak bu gruplar da dahil olmak üzere bütün gayrimüslim grupların, yakın bir geçmişe kadar yeni ibadet yeri yapmaları yasal olarak mümkün değildi. Çünkü 2003 yılında değişene dek var olan 3194 sayılı İmar Kanunu sadece cami yapılmasını düzenliyordu.

EK MADDE 2- (2.8.1998 tarih, 23421 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olan 4380 sayılı Kanun)

İmar planlarının tanziminde, planlanan beldenin ve bölgenin şartları ile müstakbel ihtiyaçları göz önünde tutularak lüzumlu cami yerleri ayrılır.

İl, ilçe ve kasabalarda müftünün izni alınmak ve imar mevzuatına uygun olmak şartıyla cami yapılabilir.

Cami yeri, imar mevzuatına aykırı olarak başka maksatlara tahsis edilemez.

Kanunda da açıkça belirtildiği gibi cami dışında ibadet yeri kurmak mümkün değildi. Bu sorunu aşmak için Protestanlar bir yer kiralayıp bir dilekçe ile mülki amirliğe bildirerek toplanıp ibadet ediyorlardı. Valilikler de olumlu veya olumsuz cevap vermeyerek bu durumu sessizce kabulleniyorlardı. Ancak 1990'lı yılların sonlarından itibaren çeşitli aktörler tarafından bilinçli olarak yükseltelen Hristiyan karşıtlığı sonucunda Protestanlar'a ait ve ibadet için kullanılan bu mekanlar “korsan kilise”, “apartman kilisesi” vb. isimlerle adlandırılıp, buralarda yasadışı faaliyetler yapılmış gibi basında ve devlet kurumlarının raporlarında yer almaya başladı.

1999'da İzmir'de bir topluluğun ibadet yeri polis baskını ile mühürlendi (3 ay sonra tekrar açıldı), bir kaç hafta sonra İstanbul Zeytinburnu'ndaki bir topluluk benzer bir polis baskınına maruz kaldı. Bunların ardından, başta İstanbul'da olmak üzere, ibadet için kullanılan 20 civarında yere karşı İmar Kanunu'na aykırılık, izinsiz ibadethane açma ve toplantı gerekçeleriyle kapatma kararları tebliğ edildi. Bu kapatılmalara karşı yürütmeyi durdurma ve işlemin iptali için davalar açılmasına rağmen davalar kaybedildi. Ancak çeşitli raporlar ve de Avrupa Birliği ve diğer uluslararası kuruluşlardan gelen baskılar neticesinde bu yerlerin kullanımına göz yumuldu.

2003 yılında 6. uyum paketi çerçevesinde 3194 sayılı İmar Kanunu'nda değişikliğe gidilerek "cami" yerine "ibadethane" "müftülük" yerine de "mülki amir" ifadeleri getirildi:

Ek Madde 2 - (Değişik madde: 15/07/2003 - 4928 S.K./9. mad.)

İmar planlarının tanziminde, planlanan beldenin ve bölgenin şartları ile müstakbel ihtiyaçları göz önünde tutularak lüzumlu ibadet yerleri ayrılır.

İl, ilçe ve kasabalarda mülki idare amirinin izni alınmak ve imar mevzuatına uygun olmak şartıyla ibadethane yapılabilir.

İbadet yeri, imar mevzuatına aykırı olarak başka maksatlara tahsis edilemez.

Bu değişiklik kilise binası inşa etmeyi mümkün kılıyor gözükse de aslında bu yasa yürürlüğe girdiğinden beri inşa edilebilmiş kilise bulunmamaktadır. (Biraz farklı da olsa İstanbul Protestan Kilisesi Vakfı'nın Altıntepe'deki binası bir istisna oluşturmaktadır – bkz S.6, Somut Örnekler). Bu sorun, doğrudan yasadan, uygulama yönetmeliğinden ve kamu görevlilerinin olumsuz tutumundan kaynaklanmaktadır. Uygulama yönetmelikleri belediyelere göre fark arz etmektedir. Örneğin İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin imar yönetmeliği şöyle yazmaktadır:

Dini Tesisler

a)Yapılanma Koşulu: İmar planlarında dini tesis alanları olarak belirlenmiş, imar parsellerinde yapılabilirler. Yeni planlama bölgelerinde, imar parseli 2500 m2'den az olmayacak şekilde yapılacaktır.

b)Yapım Koşulu: İmar planlarında aksine bir hüküm olmadığı taktirde, bu tür alanlarda sadece dini tesis ve müştemilatı yer alabilir.Ticaret, konut, eğitim v.b fonksiyonlar yer alamaz. Yapılanma koşullarına uygun imar parselinde, parsel sınırlarına en az 10.00 metre mesafe bırakılma şartı ile ayırık yapı nizamında tertiplenebilirler. TAKS en çok %60 olabilir. Bina yükseklikleri serbesttir. WC, şadırvan gibi tesisler müştemilat kapsamında yapılabilir.

c) Camiler Diyanet İşleri Başkanlığının yayınlamış olduğu şartlara uygun olarak yapılacaktır.

Yasal mevzuat izin vermesine rağmen birçok nedenden dolayı kilise kurulması önünde büyük engeller bulunmaktadır. Bu engellerin bazıları şöyle sıralanabilir.

1) 2.500 m² Sorunu: İmar Kanunu'nun uygulama yönetmeliğinde bahsi geçen bu oran ibadet yeri yapılmasından daha çok yapılmamasını sağlamaktadır. Protestan topluluklar tarafından belediyelere yapılan ibadet yeri tahsisi veya şu anda kullanılan yerin ibadet yeri olarak sayılması başvurularında belediyeler bu maddeyi öne sürerek talebi reddetmektedirler. Bu duruma örnek olarak Ödemiş Sevgi Topluluğu ve Samsun Agape Kilisesi sayılabilir. Ülkemizde Protestan cemaatlerin ortalama üye sayılarının 30-40 olduğu, arsa ve gayrimenkul fiyatlarının yüksekliği düşünüldüğünde 2500 m² araziye satın almaları ve üzerine bir bina inşa etmeleri imkansızdır. Ayrıca bu cemaatlerin bu kadar büyük ibadet yerlerine de ihtiyaçları bulunmamaktadır.

2) Mülki Amirlikten İzin Alma Sorunu: Türkiye'deki Protestan Toplulukları mülki amirden izin alınması ve devletin denetimine karşı değillerdir. Aksine yasanın bu maddesinin değişmesi ileri bir adım olarak görülmektedir. Buradaki temel problem izin verilirken göz önünde bulundurulmuş kriterlerin net olmaması ve keyfi uygulamalara fırsat vermesidir. Birçok yerde mülki amirlikler bu toplulukların engellenmesi gerektiğini düşünmektedirler. Birkaç somut örnek ile açıklamak gerekirse:

İzmir ili Ödemiş İlçesinde bulunan, yaklaşık 20 üyesi bulunan Ödemiş Sevgi Topluluğu, 07.11.2006 tarihinde Ödemiş Kaymakamlığı tarafından Topluluğun Ödemiş sınırları içinde

Türkiye Protestan Kiliseler Birliği

toplu halde ibadet yapmasını yasaklamıştır. Neden olarak da, Topluluğun “yasal ibadet yeri” sahibi olmaması gösterilmiştir. Ancak bu karar alınırken Topluluğun dini tesis tahsisi veya

yer gösterilmesi, böyle bir yer yok ise şu anda topluluğa ait ve kullanılmakta olan müstakil toplanı yerinin dini tesis olarak onaylaması isteğinin reddini göz ardı etmiştir. ^(a)

Diyarbakır Protestan Kilisesi 2004 yılında Diyarbakır Sur ve Büyükşehir Belediyesi’ne başvurarak kullanmakta olduğu binanın imar planındaki statüsünün dini tesis olarak değiştirilmesini istemiş ve 2004 yılında bu alan imar planında dini tesis olarak değiştirilmiştir. Bu değişikliğe rağmen kullanılan bina Diyarbakır Valiliği tarafından henüz ibadet yeri olarak onaylanmamıştır. Gerekçe olarak bu konuda emsal bir kararın bulunmaması gösterilmektedir. ^(b)

3) Yerleşik Cemaat Sorunu: Yapılan bazı başvurularda reddedilme gerekçelerinden biri de başvuru alan yerde yerleşik bir Protestan cemaatinin olmamasıdır. İlk bakışta mantıklı bir gerekçe gibi gözükse de birkaç nedenden dolayı gerçekçi bir yaklaşım değildir. Bu değerlendirme, ibadet yeri için başvuru alan mahalle muhtarlığının kayıtlarına göre yapılmaktadır. Tüm Türkiye’deki cemaatin üye sayısı 3.000–3.500 civarında tahmin edilmektedir. Yani Protestanların toplam nüfusa oranı yirmibinde bir civarındadır. Bundan dolayı belirli bir mahallede yoğunlaşma olasılığı çok düşüktür. Bir mahallede yoğunluk olsa dahi cemaat üyelerinin büyük kısmının kimliklerinin din hanesinde, ayrımcılığa uğramamak ve güvenlik gerekçesi ile “İslam” yazmaktadır. Bu nedenle kişi Hristiyan olmasına rağmen muhtarlık kayıtlarında gözükmemektedir. Cemaat üyeleri genellikle şehrin değişik yerlerinde oturmakta ve ulaşım kolaylığı vb. nedenlerle ibadetlerini merkezi yerlerde yapmaktadırlar.

Ankara Presbiteriyen Kilisesi, Ankara Yenimahalle Belediyesi’ne başvurarak ilçe sınırları içinde ibadet yeri için ayrılmış alanlardan birini kilise inşa etmek için seçip Valiliğe başvurduğunda, Valilik muhtarlık kayıtlarına göre mahalle sınırlarında Hristiyan yaşamadığını öne sürerek talebi reddetmiştir. Daha sonra İçişleri Bakanı’nın devreye girmesi ile sorunun bu aşaması aşılmıştır. Ancak belediyenin arsa fiyatlarını çok yüksek tutması ve arsaların yerleşim yerlerinden uzaklığı nedeni ile topluluk henüz bir bina inşa edememiştir. Şu anda aynı belediye sınırları içinde kendilerinin satın aldığı arsa üzerine bir kilise kurmaya çalışmaktadırlar. Ancak belediye bu talebe olumsuz yaklaşmaktadır.

İmar Kanunu ve Kat Mülkiyeti Kanunu’nun yanında konuyla ilgisi bulunan bir diğer kanun da Dernekler Kanunu’dur. Avrupa Birliği uyum çalışmaları çerçevesinde 2002 yılından itibaren Dernekler Kanunu olumlu anlamda değişikliklere uğramakta, dernek kurulması ve çalıştırılması önündeki sınırlamalar kaldırılmakta veya gevşetilmektedir. 2908 sayılı eski Dernekler Kanunu’na göre, dernekler dini amaçlı faaliyetlerde bulunamazlardı. 2908 sayılı Kanun’un kurulması yasak olan dernekleri belirten 5. maddesinin beşinci fıkrası şöyle idi: “*Bölge, ırk, sosyal sınıf, din ve mezhep esasına veya adına dayanarak faaliyette bulunmak.*”

Bu sınırlamalardan ve cezaların ağırlığından dolayı Protestan Cemaati uzun yıllar dernekleşme düşüncesinden uzak durmuştur. Ancak yukarıda belirtildiği gibi İmar Kanunu’nun zorluğu, toplulukların yaşadığı hukuki problemler, tüzel bir kimlik edinme isteği ve 5253 sayılı yeni Dernekler Kanunu’nda sınırlamaların kaldırılması gibi nedenler ile 2005 yılından itibaren dernekleşme konusunda adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede bir ilk adımı olarak 2005 yılında Ankara’da “Kurtuluş Kiliseleri Derneği” kurulmuştur. Daha sonra 8 topluluk daha dernekleşmiştir. Bu süreç devam etmektedir. Dernekler ‘kilise’ veya ‘ibadet yeri’ olarak kabul edilmemektedir. Ancak kilise kurmak için tüzel kişiliğe sahip olma zorunluluğunun olduğu 2005 yılında dönemin Adalet Bakanı Cemil Çiçek tarafından belirtilmiştir.

Dernek olabilme imkanı öncesi İstanbul’da bir Topluluk 1999’da müracaat ile 2001’de ‘İstanbul Protestan Kilisesi Vakfı’ adında bir vakıf kurabilmiş, ancak ardından benzer vakıf müracaatları red edilmiştir.

Dernekleşen topluluklar şimdilik çok büyük sorunlar yaşamamakla birlikte aşağıda sayacağımız örnek ve nedenlerden dolayı dernekleşme de ibadet yeri konusunda makul bir çözüm sağlayamamaktadır:

26.12.2006 tarihinde “Samsun Agape Kilisesi Derneği” İl Dernekler Müdürlüğü tarafından denetlemeye tabi tutuldu. Denetleme sonucunda çeşitli eksiklikler tespit edildi 26.03.2007 tarihinde bir yazı ile eksiklikler derneğe bildirilmiştir. Bu yazıda özetle derneğin merkezinin iç dekorasyonunun bir kiliseye benzediği ve 30 gün içinde düzeltilmesi gerektiği düzeltilmediği takdirde yasal işlemlere başlanacağı belirtilmiştir. ^(c)

Ankara Valiliği Kurtuluş Kilisesi Derneği’nin Çayyolu temsilciliğinde ibadet edildiği gerekçesi ile derneğin kapatılması için mahkemeye başvurmuştur. Ancak mahkeme davayı reddetmiştir. Daha sonra Valilik kararı temyiz ederek Yargıtay’a gitmiş ve Yargıtay da davayı Valilik aleyhine karara bağlamıştır.

Yukarıdaki iki örnek bize kamu kurumlarının ve görevlilerinin Hristiyan vatandaşların kurduğu kurumlarla ilgili kararlarda takdir haklarını olumsuz yönde kullandığını göstermektedir. Henüz 9–10 dernek varken bu sorunlar yaşanması gelecek açısından kuşkuları artırmaktadır.

Somut Örnekler

Yukarıda hukuki durumu ortaya koyup yaşanan sorunları dile getirmiş bulunuyoruz. Bu bölümde de bazı toplulukların somut koşullarını ortaya koymaya çalışacağız.

Kurtuluş Kilisesi: Ankara’da bulunan bu topluluk Kurtuluş Kiliseleri Derneği altında faaliyet sürdürmektedir. Çankaya Belediye’sinden ibadet yeri talepleri reddedilmiştir.

İzmir Karataş İsevi Topluluğu: İzmir’de bulunan bu topluluk, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İzmir Konak Belediyesi’ne ibadet yeri talebinde bulunmasına rağmen uygun yer olmadığı gerekçesi ile talepleri reddedilmiştir. İbadet için kullandıkları yer 1999 yılında Valilik tarafından 3 ay süreyle kapatılmıştır. Daha sonra tekrar faaliyetlerine izin verilmiştir. Şu anda İsevi Topluluklar Derneği altında aynı yerde faaliyetlerine devam etmektedir.

Işık Kilisesi: İzmir’de bulunan bu topluluk İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne ibadet yeri talebinde bulunmasına rağmen uygun yer olmadığı gerekçesi ile reddedilmiştir. Şu anda kendine ait bir toplantı yeri olmadığı için başka bir kiliseye ait toplantı yerini kullanmaktadırlar. Faaliyetlerini Işık Kilisesi Derneği altında sürdürmektedirler.

Manisa Yeni Doğuş Topluluğu: Manisa Belediyesi’ne ibadet yeri talebinde bulunmuş ve talebi uygun yer olmadığı gerekçesi ile reddedilmiştir. Bunun üzerine bir yer kirayıp ibadet ve dini etkinliklerine devam eden topluluk valilik tarafından 2008 yılı Eylül ayında İmar Kanunu’na aykırılık gerekçesi ile kapatılma kararı tebliğ edilmiştir.

Türkiye Protestan Kiliseler Birliği

Kuşadası Topluluğu: Aydın ilinin Kuşadası ilçesinde bulunan bu topluluk Kaymakamlık tarafından İmar Kanununa aykırılık ve şikayet olduğu gerekçesi ile kapatılmak istenmektedir.

Batıkent Protestan Kilisesi: Ankara’da bulunan bu topluluk Yenimahalle Belediyesi tarafından İmar Kanununa aykırılık ve 50 metre yakınında ibadet yeri (cami) bulunduğu gerekçesi ile kapatılmak istenmektedir.

İstanbul Agape Kilisesi: İstanbul’da bulunan bu topluluğa 2001 yılında İmar Kanunu’na aykırılık gerekçesi ile Valilik tarafından kapatma kararı tebliğ edilmiş, bunun üzerine topluluk kararın iptali için mahkemeye başvurmuştur. Gelen uluslar arası baskılar üzerine faaliyetine devam eden topluluk bütün mahkeme süreçlerini kaybetmiştir. Davayı 2008 yılı içinde karara bağlayan Danıştay Valiliğin kapatma kararını haklı görmüştür. Şu anda cemaat başka bir topluluğa ait yeri geçici olarak kullanmaktadır.

Diyarbakır Protestan Kilisesi: Yeni bir bina inşa eden topluluk 2004 yılında Diyarbakır Sur ve Büyükşehir Belediyesi’nden gerekli izinleri alarak Diyarbakır Valiliği’ne başvurmuştur. 2004 yılından günümüze kadar Valilik bu konuda emsal bir karar bulunmadığı için henüz onay vermemiştir. Cemaat bu binayı kullanmaya devam etmektedir.

Beşiktaş Protestan Kilisesi: İstanbul’da bulunan bu topluluğa 2001 yılında İmar Kanunu’na aykırılık gerekçesi ile İstanbul Valiliği tarafından kapatma kararı tebliğ edilmiştir. Bunun üzerine topluluk kararın iptali için mahkemeye başvurmuştur. Gelen uluslar arası baskılar üzerine faaliyetine devam eden topluluk mahkeme süreçlerini kaybetmiştir. Şu anda mahkeme kararına yapılan itiraza Danıştay’dan cevap beklenmektedir. Aynı zamanda kullandıkları müstakil binanın “dini tesis” olarak onaylanması için İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne başvuruları bulunmaktadır, bu konuda henüz bir karar çıkmamıştır.

Yukarıda isimleri sayılan topluluklar ve isimleri sayılmayan benzer durumdaki toplulukların kullandıkları mekanlar yasal olarak ibadet yeri sayılan yerler statüsünde değildir. Şu anda kullanmakta oldukları yerler, işyeri, mesken veya depo statüsündedir.

Bir İstisna – İstanbul Protestan Kilisesi Vakfı, Altın-tepe Kilisesi : İstanbul Bostancı semtinde 1995 yılında kurulan bir Protestan topluluğu Altın-tepe’deki müstakil binasını, ibadet yeri olarak kullanabilmek için önce 1999’da İstanbul Protestan Kilisesi Vakfı’nı kurmak için adım atmıştır. (Vakıf, 10.11.1999 tarihinde Beyoğlu 4. Asliye Hukuk Mahkemesinin kararı ile kurulmuş ve kararın 24.06.2001’de Resmi Gazete’de yayınlanmasıyla kuruluş sürecini tamamlamıştır). Vakıf, 2004 yılında kullandığı binanın tapuda ‘ibadet yeri’ olarak değiştirilmesi için İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne müracaat etmiştir. Vakıf bu binasını 10.07.2005 de İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne, 18.08.2006 tarihinde de İstanbul Valiliğe ‘ibadet yeri’ olarak onaylatmayı başarmıştır.

Sonuc

Hukuki durum, yasalar ve uygulamadaki durum incelendiğinde Türkiye'deki Protestan Cemaati'nin ibadet yeri sorununun çok karmaşık ve kırılğan olduğu gözükmemektedir. Sorun temel olarak Protestanlar'ın ve diğer gayrimüslim grupların varlığının ve etkinliklerinin devlet kurumları tarafından bir tehdit olarak algılanmasından ve engellenmesi gereken faaliyetler olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. İbadet yerlerinin uygulamada açılmaması ve benzeri sorunlar bu bakış açısının dışı vurulmuş halidir. Öncelikle mücadele edilmesi gereken alan devletin ve karar verme konumunda bulunan kamu görevlilerinin bu tarz topluluklara bakış açısının olumlu anlamda değişmesi olmalıdır. Hangi dinden olursa olsun tüm vatandaşlara tarafsız bir şekilde hizmet verme yükümlülüğüne sahip kamu görevlilerinin, kolaylaştırıcı olmak bir yana engelleyici tutum ve kararları ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Öte yandan, son yıllarda bu konuda yeterli olmasa da toplulukları muhatap alma ve güvenlik önlemleri konusunda olumlu gelişmelerin olduğunu belirtmek gerekmektedir.

İbadet yerleri sorununa dönecek olursak, yürürlükte olan yasal mevzuat sorunu çözmekten ziyade derinleştirmekte ve karmaşıklaştırmaktadır. Yerel yönetimlerin ve özellikle de belediyelerin oy kaygısı ile kilise yaptıran veya yapılmasına izin veren kurum olarak gözükmemek için ibadet yeri ile ilgili taleplere olumsuz yaklaşımları sorunu derinleştirmektedir.

İbadet etmek, izne bağlı olmayan bir haktır. Din veya inanç özgürlüğü Türkiye'nin taraf olduğu İnsan Hakları Sözleşmeleri ve TC Anayasası tarafından korunmaktadır. Sözleşmeler ve Anayasa güvencesiyle verilen bu hak, yönetmelik ve yönetmeliklerin uygulayıcıları ve idari karar verme mekanizmaları aracılığıyla geri alınmamalıdır. Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Sivill ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 18. Maddesi inanç özgürlüğünü güvence altına alır. Sözleşmenin izlenmesi yükümlülüğüne sahip BM İnsan Hakları Komitesi'nin, din veya inanç özgürlüğünün kapsamı hakkında yayınladığı 22 Sayılı Genel Yorum üzerine BM Din veya İnanç Özgürlüğü Özel Raportörü Asma Jahangir'in şu açıklaması vardır: "İbadet yerleri din ve inanç özgürlüğü hakkının dışı vurumunun temel bir unsurudur, o kadar ki birçok dini topluluk varlıklarını sürdürebilmek için üyelerinin dinlerini ifade edebilecekleri bir ibadet yerine ihtiyaç duyarlar".^(d) Bu ifade konunun can alıcılığını açıkça ortaya koyar. İbadethaneler dini topluluklar için yaşamsal öneme sahiptir. Ayrıca, dini topluluklardan beklentiler makul ve gerçekçi olmak zorundadır. Devletin rolü bir yere kadar denetleyici olsa da, rolünün önemli bir kısmının kolaylaştırıcılık ve düzenleyicilik olduğu unutulmamalıdır.

Her ne kadar bu sorun karmaşık, zor veya kırılğan gözükse de bazı çözüm önerilerinde bulunulmasının faydalı olacağı kanaatindeyiz:

- İçişleri ve Adalet Bakanlıkları gayrimüslim olan Türk vatandaşlarının haklarını yerel makamlara etkin bir şekilde iletmeli, hak ihlallerinin engellenmesine çalışılmalı ve kamu personeline bu yönde eğitim verilmelidir.
- İbadet yerleri ile ilgili yasal mevzuat sadece Protestanlar'ın değil, Türkiye'de mevcut tüm dini grupların inançları, ihtiyaçları ve koşulları dikkate alınarak esnek bir hale getirilmelidir. Özellikle 2500 m² büyük bir sorun teşkil etmektedir. Cemaatlere kendi ihtiyaçları ve kaynakları doğrultusunda ibadethane satın alma ve inşa etme fırsatı verilmelidir.

Türkiye Protestan Kiliseler Birliği

- Protestan toplulukların üye sayılarının ortalama 30-40 olduğu düşünöldüğünde daha küçük ibadet yerlerinin kurulabilmesinin önü açılmalıdır. Örneğin, Müslömanlar için izin verilen mescit tarzı küçük ibadet yerlerine benzer ibadet yerlerinin Hristiyanlarca kurulmasına izin verilmelidir. İsmi, şapel, dua evi, Hristiyan mescidi vb. olabilir.
- Belediyelerin ibadet yeri tahsisi kararlarında daha eşitlikçi, kolaylaştırıcı ve azınlıkta olan dini grupların ibadet yeri ihtiyaçlarını da göz önüne almaları sağlanmalıdır.
- Belediyelerin ve Kültür Bakanlığı'nın envanterinde bulunan, atıl veya ibadet amacı dışında kullanılan tarihi kilise binaları Hristiyan toplulukların kullanıma açılmalıdır.
- Mülki Amirin izin kriterleri net, yasal, herkes tarafından bilinen ve öngörölebilen bir şekilde şeffaf hale getirilmelidir.

Türkiye Protestan Kiliseler Birliği
Hukuk Kurulu
tekilet@gmail.com

Referanslar:

Sayfa	Madde	
4	(a)	Diyarbakır Sur ve Büyükşehir Belediyesi 08.02.2005 tarihli M.21.7.Sur13.090/10/284 sayılı Büyükşehir Belediyesi'nin 02.06.2005 tarihi 625 sayılı kararı.
4	(b)	Ödemiş Kaymakamlığı 13.11.2006 tarihli B054VLK4.357401-22(işl.18)/1658 sayılı kararı.
5	(c)	Samsun İl Dernekler Müdürlüğü 26.03.2007 tarihli B054VLK4550800/478.02/1684 sayılı yazısı.
7	(d)	UN. Doc., E/CN.4/2005/61, 20/12/2004, ' <i>Civil and Political Rights Including the Question of Religious Intolerance</i> ', Report submitted by Asma Jahangir, Special Rapporteur on Freedom of Religion or Belief to the Commission on Human Rights.